і загальні методи відмивання грошей через ринок нерухомості і згрупували їх відповідно до типологій, які стосуються:

– використання складних застав або кредитного фінансування;

– використання фахівців нефінансового сектора;

– використання корпоративних суб'єктів;

– маніпуляції при оцінці майна;

– використання інструментів грошово-кредитної політики;

– використання іпотечних кредитів;

– використання інвестиційних схем і кредитно-фінансових установ;

– використання майна з метою приховування грошей, отриманих злочинним шляхом. Також статтею 10 Директиви ЄС від 03.04.2014 № 2014/42/EU всі країни-члени ЄС зобов'язано вжити заходів з ефективного розпорядження активами, на які накладено арешт, а також створення спеціальних інституцій, відповідальних за менеджмент такими активами з метою їх збереження або збереження їх вартості.

Підстави управління арештованим майном всього дві – це або судове рішення у кримінальному процесі (ухвала слідчого судді, або суду), або згода самого власника активів. АРМА не має власної дискреції вирішувати, чим йому управляти, а чим – ні. За наявності судового рішення про передання майна в управління, АРМА зобов'язане його виконувати, так само як і власник активів чи інші особи, які мають на них права, – обов'язковість виконання судових рішень визначає Конституція України.

Винесення такої ухвали, чи передання АРМА нерухомості в управління за згодою власника свідчить про появу в АРМА активів окремого майнового права управління арештованим активом. Це – спеціальне строкове речове право на майно, подібне до інших майнових прав на чуже майно, визначених цивільним законодавством.

Шаблистий Володимир Вікторович,
професор кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ПИТАННЯ БЕЗКАРНИХ СЛУЖБОВИХ (КОРУПЦІЙНИХ) ЗЛОЧИНІВ

Конституція України у ч. 2 ст. 6 проголосила, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Таке положення Основного Закону однозначно зобов'язує всіх без винятку осіб, які перебувають на повному чи частковому державному забезпеченні, діяти лише так, як записано у відповідному нормативно-правовому акті. Звичайно, подібна ідилія є певною мірою утопічною, оскільки у будь-яку історичну епоху

розвитку людства певні «державні мужі» намагаються та діють всупереч інтересам служби з метою одержання будь-яких додаткових привілеїв, переваг, неправомірної винагороди. Крім дещо заідеологізованої високої правової культури «чиновників» та дещо притупленою нетерпимістю населення до корупційних проявів, справжньою перепоною для корупції стало вітчизняне законодавство, що знаходиться у стані постійного пошуку оптимального стану.

Так, відповідно до закону України від 14 жовтня 2014 року «Про запобігання корупції» [1], за вчинення корупційних правопорушень передбачено чотири види юридичної відповідальності (альтернативних, до речі, тобто як всі одразу, так і один вид окремо): 1) цивільно-правова; 2) дисциплінарна; 3) адміністративна; 4) кримінальна.

Одразу зазначу, що найбільше проблем виникає при притягненні винуватих осіб саме до кримінальної відповідальності за корупційні злочини та злочини, пов'язані із корупцією. Однією з головних причин цього стало внесення у 2014 році змін та доповнень до ст. 364 Кримінального кодексу (далі – КК) України, що призвело до наступної полеміки.

О. В. Кришевич та А. В. Савченко буквально розуміють нові примітки 3 та 4 до ст. 364 КК України та зазначають, що виходячи зі змісту визначення цієї ознаки (істотної шкоди) і зважаючи на те, що її не диференційовано в кримінальному законі, як це було раніше, на ту, яка полягає в заподіянні матеріальних збитків, і ту, яка має нематеріальний вимір, слід зробити висновок, що істотна шкода має виключно майновий характер. Остання включає в себе: 1) втрати, яких особа зазнала внаслідок знищення або пошкодження речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було реально порушено (упущена вигода). Розмір грошового відшкодування моральної шкоди не може включатись у зміст істотної шкоди (так само й тяжких наслідків) [2, с. 847].

В.І. Тютюгін вважає, що у пунктах 3 і 4 примітки до ст. 364 КК України законодавче визначення істотної шкоди і тяжких наслідків розкривається лише стосовно тих випадків, коли ці наслідки пов'язані із заподіянням матеріальних збитків. Але це зовсім не означає, що ці злочини не можуть спричинити і наслідки нематеріального характеру. Можливість спричинення останніх прямо випливає зі змісту диспозицій ч. 1 статей 364, 364-1, 365, 365-2 і 367 КК України, у яких наслідки визначаються як заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Отже, такі наслідки не можуть обмежуватися спричиненням лише матеріальних збитків, бо зазначені в законі відповідні права, свободи та інтереси не можуть бути зведені тільки до суто майнових, і тому шкода може бути визнана істотною, якщо порушуються не тільки

майнові, а й інші, наприклад, основні конституційні права і свободі людини і громадянина (право на життя, здоров'я, особисту безпеку і недоторканість, виборчі, трудові, житлові права тощо).

Таким чином, положення, викладені у п.п. 3 і 4 примітки до ст. 364 КК України, поширюються далеко не на всі випадки спричинення істотної шкоди чи тяжких наслідків, а стосуються лише тих із них, які полягають у заподіянні матеріальних збитків. Інакше кажучи, у зазначених пунктах примітки зміст тих наслідків, які можуть бути спричинені у разі вчинення злочинів, передбачених статтями 364, 3641, 365, 3652 і 367 КК України, розкриваються далеко не у повному обсязі. У тих випадках, коли такі наслідки полягають у заподіянні майнової шкоди і, отже, можуть бути піддані грошовій оцінці, закон (п.п. 3 і 4 примітки до ст. 364 КК України) чітко визначає обсяг такої шкоди, використовуючи для цього такий формалізований кількісний показник (критерій), як розмір н. м. д. г. Якщо ж при вчиненні цих злочинів спричиняється немайнова шкода, яка має оціночний характер і тому не може бути визначена за допомогою чітких кількісних (формалізованих) критеріїв, питання про визнання такої шкоди істотною чи наслідків тяжкими вирішується судом вже не на підставі пп. 3 і 4 примітки до ст. 364 КК України, а у кожному окремому випадку з урахуванням обставин конкретного кримінального провадження.

Таким чином, істотна шкода, як злочинний результат вчинення цих діянь: а) може полягати у заподіянні матеріальних збитків чи

б) виражатися в наслідках тільки нематеріального характеру або

в) поєднувати в собі наслідки як матеріального, так і нематеріального характеру.

Питання про істотність шкоди, яка полягає в заподіянні наслідків нематеріального характеру, вирішується в кожному окремому випадку з урахуванням обставин конкретного кримінального провадження, бо в таких ситуаціях істотна шкода є оціночним поняттям. При вирішенні цього питання потрібно враховувати ступінь негативного впливу протиправного діяння на нормальну діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, підприємств, організацій, установ, які належать до юридичних осіб публічного або приватного права; характер завданої нематеріальної шкоди; кількість потерпілих фізичних чи юридичних осіб; розмір моральної, організаційної шкоди тощо [3, с. 502–503].

Думається, що авторитетний вчений намагається виправдати безглузде рішення законодавця, оскільки Верховний Суд України дав однозначну відповідь, керуючись принципом верховенства закону, хоча міг би і застосувати верховенство права.

Так, Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України у своїй Постанові від 27 жовтня 2016 року вказала, що диспозиція частини першої статті 364 і частини першої статті 365 КК України, якими передбачено відповідальність за заподіяння істотної

шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або громадським чи державним інтересам, чи інтересам юридичних осіб, може становити не лише майнову шкоду, а й включати прояви немайнової шкоди, але тільки ті, які можуть одержати майнове відшкодування (як істотна шкода може враховуватися будь-яка за характером шкода, якщо вона піддається грошовій оцінці та відповідно до такої оцінки досягла встановленого розміру). Таким проявом немайнової шкоди, який міг би бути інкримінований засудженим А. та Б. за частиною першою статті 364 КК України як заподіяння істотної шкоди (за ознакою підриву авторитету правоохоронних органів), є позбавлення Г. права на свободу пересування протягом 4 годин, якби наслідки цього заподіяння досягли б розміру, що у 100 (сто) і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Так, за конкретних обставин справи, наслідки нематеріального характеру, які піддаються грошовій оцінці (реальна шкода) та відповідно до такої оцінки досягли встановленого розміру («істотної шкоди» чи «тяжких наслідків») із заподіянням шкоди охоронюваних Конституцією України чи іншими законами прав та свобод людини і громадянина (соціального, політичного, морального, організаційного чи, іншого характеру), можуть бути із: спричинення фізичної шкоди - витрати на лікування чи протезування потерпілої особи; порушення законних прав та інтересів громадян – витрати на відновлення таких прав (виплати незаконно взятому під варту чи ув'язненому або незаконно звільненому з роботи чи навчання, відшкодування за невиконання судового рішення, компенсацію шкоди від поширення відомостей, які ганьблять особу тощо); політичної шкоди (витрати на проведення нових виборів та заходів антитерористичного характеру тощо); організаційної шкоди (витрати на відновлення роботи установи).

При цьому Суд вважає, що у вироку (ухвалі) має бути чітко встановлено і доведено, що саме вчинення того чи іншого службового злочину стало причиною відповідних наслідків. Обчислення їх розміру також має бути належним чином підтверджено (в т.ч. цивільним позовом, як підтвердження факту та розміру реальної майнової шкоди) та не викликати сумніву [4].

Отже, тільки прямі матеріальні збитки або нематеріальні, проте матеріально обчисленні.

Всім відома ч. 5 підрозділу 1 Розділу XX «Прикінцеві та перехідні положення» Податкового кодексу України «якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то для цілей їх застосування використовується сума в розмірі 17 гривень, крім норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень, для яких сума неоподатковуваного мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги,

визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року 169.1.1. (сума податкової соціальної пільги у розмірі, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку» [5].

У ст. 7 закону України «Про державний бюджет» [6] вказано, що з 01 січня 2018 року прожитковий мінімум для працездатних осіб становить 1762 гривні.

Отже, для цілей застосування норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації адміністративних правопорушень або злочинів використовується сума в розмірі 881 гривня, що є половиною прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 2018 рік, неоподаткованим мінімумом доходів громадян в тому числі для визначення розміру істотної шкоди та тяжких наслідків у значенні примітки 3 та 4 до ст. 363 КК України. Звідси, істотна шкода для ст. ст. 264, 3641, 365, 3652, 367 КК України – 88 тис. 100 грн., тяжкі наслідки для ст. ст. 364-367 КК України – 440 500 тис. грн.

Таким чином, постійно оновлювана політика в сфері боротьби з корупцією призвела до декриміналізації значної частини злочинів у сфері службової діяльності, про що можна виразитися крилатим висловом М.І. Бажанова як «дрімуче юридичне невігластво». Як можна виміряти матеріально, наприклад, декілька годинне тримання підозрюваного прикутим до батареї у приміщені відділу поліції? Як виміряти у грошовому еквіваленті втрачені матеріали по кримінальному провадженню? Відповідь одна – тепер можна, це не злочини. На жаль, таких прикладів можна наводити безліч. Безглузді зміни та доповнення до КК України не піддаються жодному поясненню.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернєя. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.

3. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна та ін. Харків : Право, 2015. 680 с.

4. Постанова Верховного Суду України від 27 жовтня 2016 року. URL: http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/C77C4F09B0663A29C225806B0056B5AA.

5. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

6. Про державний бюджет України : Закон України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19.

Ярмиш Наталія Миколаївна,
старший викладач відділу кримінально-правових дисциплін Національної академії прокуратури України, доктор юридичних наук, професор

РОЗБІЖНОСТІ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРАКТИКУ ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СТАТЕЙ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Зміни, які останніми роками вносяться до антикорупційних статей Кримінального кодексу України (КК України), містять в собі безліч невиправданих, навіть, на нашу думку, шкідливих для протидії корупції положень, тому постійно піддаються справедливої критиці з боку науковців та практичних працівників. Дані тези висвітлюють невелику частину помилок та неточностей, припущених законодавцем, а саме: стосовно ознак антикорупційних статей «пропозиція» та «обіцянка» неправомірної вигоди. Насамперед ці ознаки стосуються так званих «активних» корупціонерів. Такими у науці називають осіб, які більш відомі як «хабародавці». Принагідно зауважимо, що цілком активними насправді можуть бути і «хабароодержувачі», а їх характеризують як корупціонерів «пасивних». Ці (нібито пасивні) корупціонери можуть бути й такими, що прохають чи вимагають неправомірну вигоду, тобто виступають ініціаторами відповідної події, проявляючи ще яку активність! Як буде показано нижче, слова «пропозиція» та «обіцянка» застосовуються у антикорупційному законодавстві й стосовно них.

Розпочнемо з визначення пропозиції та обіцянки у ч. 3 примітки ст. 354 КК України (яке поширюється на усі статті, де вони зазначені). Проте нагадаємо, що слова «пропозиція» та «обіцянка» щодо неправомірної вигоди з’явилися в антикорупційних статтях раніше, ніж вони були розтлумачені у самому кримінальному законі. Зауважимо, що відповідні слова з позицій філології є «звичайними», тобто такими, що здавна «живуть» в мові, а не створені спеціально для позначення якогось нового явища (останні, «штучні» слова називають термінами). Тому особливих труднощів щодо розуміння «пропозиції» та «обіцянки» не було. Обговорювалося в основному, чи правий законодавець, що визнав «хабародавцем», крім особи, яка надала неправомірну вигоду, ще й ту, що лише пропонувала чи пообіцяла її надати. А різницю між такими інформаційними діями майже